

Міністерство культури і туризму України
Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ

Комплекс навчально-методичного
забезпечення дисципліни для вищих
навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Міністерство культури і туризму України
Державний методичний центр навчальних закладів культури
і мистецтв України

НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ

Комплекс навчально-методичного
забезпечення дисципліни для вищих
навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність 5.020104 «Народна художня творчість»
Спеціалізації «Народне пісенне мистецтво»
«Народне інструментальне мистецтво»

Гадяч 2008

Укладач

О.М. Березенко, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Гадяцького училища культури ім. І.П. Котляревського

Рецензенти:

А.І. Іваницький, доктор мистецтвознавства, професор, провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського Національної академії наук України;

О.І. Чухрай, викладач Полтавського музичного училища ім. М.В. Лисенка, композитор, заслужений діяч мистецтв України;

П.В. Самогіна, викладач музично-теоретичних дисциплін Харківського училища культури

Редактор О.Й. Петренко

Відповідальний за випуск Т.Ф. Стронько

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна «Народна музична творчість» посідає важливе місце в системі підготовки керівника пісенного чи музичного колективу, працівника культури в цілому, бо народна музична творчість є джерелом професійної музики. Особливо важлива ця дисципліна для студентів спеціалізації «Народне пісенне мистецтво», оскільки вони обов'язково повинні знати жанрове багатство і музичні особливості художньої творчості свого народу, вміти відібрати художньо-вартісний музичний матеріал з урахуванням жанру.

Мета курсу: вивчення українського музичного фольклору

Завдання курсу: формування системи знань про основні жанри і форми української музичної народної творчості, розкриття її характерних рис.

Студент повинен знати:

- характерні риси і самобутність народної творчості;
- основні жанри і форми української музичної народної творчості;
- кращі зразки жанрів пісенної народної творчості;
- імена відомих збирачів фольклору та виконавців музичних творів.

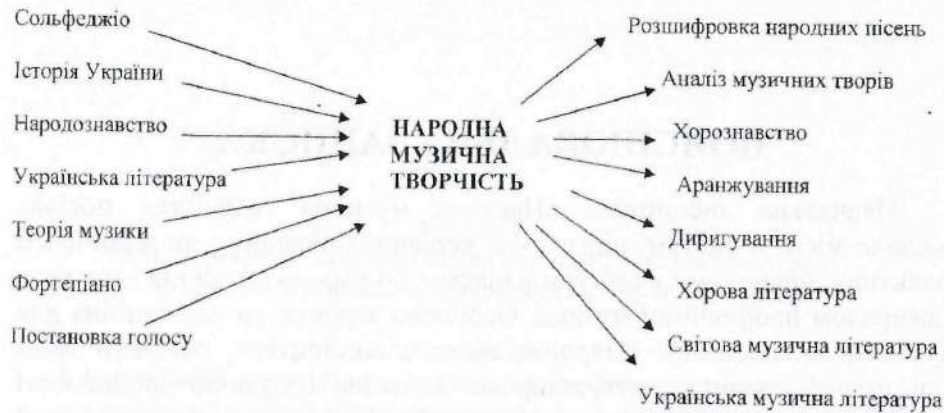
Студент повинен вміти:

- визначати жанр народної пісні;
- ілюструвати голосом зразки фольклору;
- популяризувати українську народну пісню.

У дисципліні – широкі міжпредметні зв'язки. Знання з народної музичної творчості студенту училища культури потрібні для вивчення таких фахових дисциплін як: постановка голосу, диригування, розшифровка народних пісень, музична література, аналіз музичних творів. Особливо ці знання необхідні майбутнім керівникам хорових колективів. Без знань народної музичної творчості важко досягти майстерності у хоровій справі, оскільки народна музична творчість – своєрідний фундамент української хорової музики. Крім цього, вивчення народної музичної творчості допомагає студентам глибше засвоїти народознавство, історію України.

СХЕМА МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Розподіл годин за навчальним планом

	I семестр	II семестр	Всього:
на аудиторне вивчення	17	22	39
на самостійне вивчення	6	9	15
Всього:	23	31	54

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва розділу і теми	Всього годин	з них:			
			Лекції	Інд.	Практ. семін.	На самостійн. вивч.
I курс I семестр						
Розділ I. Вступ						
1-2	Народна музична творчість.	2			2	
3-4	Класифікація народних ліричних пісень за жанрами.	2			2	
	Фольклор в житті та творчості Лесі Українки.	3				3
Студент повинен знати:						
<ul style="list-style-type: none"> - особливості первісного мистецтва; - що таке фольклор; - музичні особливості фольклору; - різновиди народних пісень, за якими вони класифікуються. 						

Студент повинен вміти:

- охарактеризувати роди фольклорного твору;
- назвати і проаналізувати жанри народних пісень.

Розділ II. Обрядовий пісенний фольклор					
5-6	Пісні зимового календаря.	2		2	
7-8	Весняні обрядові пісні.	2		2	
9-10	Літні обрядові пісні.	2		2	
11-12	Жнивні пісні.	2		2	

Студент повинен знати:

- загальні особливості календарних пісень;
- тематику календарних пісень;
- походження колядок і щедрівок;
- музичні особливості, характер виконання обрядових пісень.

Студент повинен вміти:

- пояснити, в чому різниця між колядками та щедрівками;
- визначити складочислову структуру обрядової пісні;
- проспівати або зіграти на інструменті мелодію обрядової пісні.

Розділ III. Родинно-обрядові пісні					
13-14	Родинно-обрядові пісні. Весільні пісні.	2		2	
	Весільні пісні на Полтавщині.	3			3
15-16	Родини. Хрестини. Поховання.	2		2	
17	Підсумкове заняття.	1		1	
Диференційований залік.					

Студент повинен знати:

- історію розвитку весільних пісень;
- зв'язок весільних пісень з обрядом;
- особливості наспівів голосінь.

Студент повинен вміти:

- дати загальну характеристику пісням певного обряду;
- проспівати пісню певного родинного обряду.

I курс II семестр					
Розділ IV. Український пісенний епос					
18-19	Український пісенний епос. (Думи, історичні пісні).	2		2	
	Кобзарська слава Полтавщини.	6			6

Студент повинен знати:

- жанри пісенного епосу;
- основні елементи композиції думи;
- музичну характеристику дум, особливості їх виконання;
- тематику історичних пісень;
- імена найвідоміших українських кобзарів.

Студент повинен вміти:

- проаналізувати композицію думи;
- проспівати мелодію невеликої за обсягом думи;
- розкрити музичні особливості історичних пісень.

<i>Розділ V. Лірика</i>					
20-21	Соціально-побутова лірика. Козацькі та чумацькі пісні.	2		2	
	Рекрутські та солдатські пісні.	3			3
22-23	Родинно-побутові пісні.	2		2	
24-25	Побутова лірика. Дитячий фольклор.	2		2	
26-27	Жартівливі, сатиричні пісні. Танцювальна пісенність: коломийки, частушки.	2		2	
28-29	Українська інструментальна музика.	2		2	
30-31	Українські народні танці.	2		2	

Студент повинен знати:

- жанри родинно-побутових пісень;
- основні групи соціально-побутових пісень;
- класифікацію пісень дитячого фольклору;
- музичні особливості колискових пісень;
- особливості жанру коломийок і частушок;
- види народної інструментальної музики;
- найпоширеніші українські народні танці.

Студент повинен вміти:

- визначати ладову будову пісень певного ліричного жанру;
- проспівати мелодію пісні певного жанру родинно-побутових пісень.

<i>Розділ VI. Пісні-романси</i>					
32-33	Пісні-романси.	2		2	

Студент повинен знати:

- що таке романс;
- в чому відмінність романсу від народної пісні;
- роль Т.Г.Шевченка у створенні української народної пісні-романсу;
- найвідоміші імена творців українського старовинного романсу;
- жанрово-тематичні групи українського романсу.

Студент повинен вміти:

- проспівати романс.

<i>Розділ VII. Народна-пісенна творчість XX ст.</i>					
34-35	Стрілецькі пісні.	2		2	
36-37	Авторська пісня.	2		2	
38-39	Підсумкове заняття. Диференційований залік.	2		2	

Студент повинен знати:

- тематику стрілецьких пісень;
- музичні особливості, характер виконання стрілецьких пісень;
- що таке авторська пісня;
- жанрово-стильові ознаки бардівської пісні;
- імена найвідоміших українських бардів.

<u>Студент повинен вміти:</u>					
- проспівати авторську пісню улюбленого барда.					
По закінченню вивчення дисципліни					
<u>Студент повинен знати:</u>					
- характерні риси і самобутність пісенної народної творчості;					
- основні жанри і форми української музичної народної творчості;					
- кращі зразки жанрів пісенної народної творчості;					
- імена відомих збирачів фольклору та виконавців народних музичних творів.					
<u>Студент повинен вміти:</u>					
- визначати жанр народної пісні;					
- ілюструвати голосом зразки народної музичної творчості;					
- популяризувати українську народну пісню.					
Всього		54		39	15

ЗМІСТ КУРСУ

РОЗДІЛ I. ВСТУП

Тема 1. Народна музична творчість. Вивчення дисципліни «Народна музична творчість». Первісне мистецтво - витoki народної творчості. Фольклор, його загальні та музичні особливості.

Питання для самоконтролю

1. Що вивчає дисципліна «Народна музична творчість»?
2. Що ми називасмо народною творчістю?
3. Що таке фольклор? Хто і коли ввів цей термін? Яка наука вивчає фольклор?
4. Назвати загальні особливості фольклору.
5. Які музичні особливості фольклору вказують на його зв'язок з працею людини?
6. У чому полягають оригінальні особливості фольклору?
7. Хто є збирачами та дослідниками українського фольклору?

Література

1. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький. - К., 1990. - С.5-15.
2. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. - Вінниця: Нова книга, 2004. - С.5-8, 11-12.
3. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б. Лановик, З.Б. Лановик. - К.: Знання-Прес, 2003. - С. 17-21, 30, 56-57, 94.
4. Перлини української народної пісні [Ноти]: пісенник / упоряд. М.М. Гордійчук. - К.: Муз. Україна, 1989. - С. 3-5.
5. Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. - К.: Муз. Україна, 1991. - С. 5-6.

6. Потапенко, О.І. Шкільний словник з українознавства [Текст] / О.І.Потапенко, В.І. Кузьменко.- К., 1995. – С.241-243.

*На самостійне вивчення: «Фольклор в житті та творчості
Лесі Українки»*

План

1. Вплив фольклорної діяльності Олени Пчілки на життя та творчість Лесі Українки.
2. Глибока увага Лесі Українки до запису кобзарських дум, козацьких та історичних пісень, збереження їх діалектної форми.
3. Інтерес поетеси до хореографічної фольклористики.

Практичне завдання: виписати приклад фольклорного твору, записаного Лесею Українкою, та вказати на особливості його діалектної форми.

Література

1. Богород, А. Фольклор у творчості й житті Лесі Українки [Текст] / А. Богород// Дивослово. – 2000. - №2. – С. 24-27.
2. Погребенник, В.Ф. Народною творчістю натхненна [Текст]: до 120-річчя від дня народження Лесі Українки / В.Ф. Погребенник. – К., 1990. – С. 3-46.

Тема 2. Класифікація народних ліричних пісень за жанрами. Народна пісня – дивовижне явище у пісенній культурі українського народу. Рід, жанр пісенного фольклору. Класифікація народних ліричних пісень за жанрами.

Питання для самоконтролю

1. Що таке пісня, народна пісня?
2. Хто з видатних діячів культури збирав і вивчав українську народну пісню?
3. Пояснити поняття роду, жанру в музичній фольклористиці.
4. Як класифікуються народні ліричні пісні роду лірики за жанрами?

Література

1. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький. - К., 1990. – С.16.
2. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.13-15.
3. Потапенко, О.І. Шкільний словник з українознавства [Текст] / О.І.Потапенко, В.І. Кузьменко. - К., 1995. – С.194 – 196.
4. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 74 – 75, 113 – 137, 159, 173, 229.

5. Нудьга, Г.А. Українська пісня в світі [Текст] / Г.А. Нудьга. – К., 1989.

6. Перлини української народної пісні [Ноти]: пісенник / упоряд. М.М. Гордійчук. – К.: Муз. Україна, 1989. – С. 3.

7. Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. – К.: Муз. Україна, 1991. – С. 5.

РОЗДІЛ II. ОБРЯДОВИЙ ПІСЕННИЙ ФОЛЬКЛОР

Тема 3. Пісні зимового календаря. Походження і розвиток пісень зимового календаря. Тематика новорічних пісень та їх різновиди. Структура колядок та щедрівок. Особливості пісень зимового календаря. Особливості виконання колядок та щедрівок.

Питання для самоконтролю

1. Як називається найдавніший пласт народних пісень, пов'язаних з порами року?
2. Що таке колядки і щедрівки?
3. Яка тематика новорічних пісень, особливості їх виконання?
4. Яка структура та музичні особливості колядок і щедрівок?

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.50-58.
2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький.-К.,1990.-С.67-75.
3. Квитка, К.В. Избранные труды [Текст]. В 2 т. Т.1. / К.В. Квитка. – М.,1971. – С.99.
4. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик.– К.:Знання-Прес.-2003.–С.106-134.
5. Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. – К.: Муз. Україна, 1991.–С.6-10.

Тема 4. Весняні обрядові пісні. Походження весняних обрядових пісень. Різновиди весняних обрядових творів. Зміст весняних танків і пісень. Музичні особливості: форма, мелодика, ладова будова.

Питання для самоконтролю

1. Звідки походять весняні обрядові пісні?
2. Що ми називаємо веснянками? Яка їхня тематика?
3. Що таке гаївки, їх відмінність від веснянок?
4. У чому полягають найголовніші музичні особливості весняних обрядових пісень?

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.60-67.
2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький. - К., 1990. – С. 77-85.
3. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 134-155.
4. Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. – К.: Муз. Україна, 1991. – С.10-13.
5. Мороз, М.О. Лігонис життя та творчості Лесі Українки [Текст] / М.О. Мороз. – К.: Наук. думка, 1992. – С.12.
6. Шреєр-Ткаченко, О.Я. Історія української музики [Текст]. Ч.1 / О.Я. Шреєр-Ткаченко. – К.: Муз. Україна, 1980. – С. 25-29.

Тема 5. Літні обрядові пісні. Походження літніх обрядових пісень. Тематика та особливості купальсько-петрівчаних пісень. Музичні особливості літніх обрядових пісень.

Питання для самоконтролю

1. З'ясувати походження літніх обрядових пісень.
2. Як називаються різновиди літніх обрядових пісень?
3. Назвати мотиви, що зустрічаються в купальсько-петрівчаних піснях.
4. Вказати на музичні особливості купальсько-петрівчаних пісень.

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.73-81.
2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький. -К.,1990. – С.93-101.
3. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. - К.: Знання-Прес, 2003.-С.163-169.
4. Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. - К.: Муз. Україна,1991.-С.13-16.
5. Линёва, Е.Э. Опыт записи фонографом украинских песен [Текст] / Е.Э. Линёва. - М.,1991.- С.26.
6. Шреєр-Ткаченко, О.Я. Історія української музики [Текст]. Ч. 1 / О.Я. Шреєр-Ткаченко. - К.: Муз. Україна,1980.-С.29-30.

Тема 6. Живні пісні. Походження живних пісень, їх класифікація та зміст. Музичні особливості живних пісень. Пісні на косовиці, зміст та музичні особливості.

Питання для самоконтролю

1. Що таке живні пісні?
2. Проаналізувати групи живних пісень, пояснити їх тематику.
3. Охарактеризувати музичні особливості живних пісень.
4. Назвати особливості жанру косарських пісень.

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.81-88.
2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький.- К.,1990.- С.101- 107.
3. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик.- К.: Знання-Прес, 2003.- С.173-182.
4. Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. – К.: Муз. Україна, 1991.- С.16-17.
5. Розлилися круті бережечки [Текст]: українські народні пісні та думи / упоряд. О.І.Микитенко; вступ. ст. О.І. Дея. – К.: Веселка, 1976. – С.10-11.

РОЗДІЛ III. РОДИННО-ОБРЯДОВІ ПІСНІ

Тема 7. Родинно-обрядові пісні. Весільні пісні. Історія розвитку весільних пісень. Пісні «Дівич-вечора» (I частина весілля). Особливості весільних пісень II частини весільного дійства. Весільні пісні в українському фольклорі.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягають особливості пісень I частини весілля «Дівич-вечір»?
2. Який характер пісень II частини весілля?
3. У чому полягає виховне значення весільних пісень?

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.88-105.
2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький.- К., 1990. – С.107-123.
3. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003.- С.193-221.
4. Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. – К.: Муз.Україна, 1991. – С.17-20.
5. Шреєр-Ткаченко, О.Я. Історія української музики [Текст]. Ч. 1. / О.Я. Шреєр-Ткаченко. – К.: Муз. Україна, 1980.- С.38-41.

План

1. Зміст та характеристика пісень, які співаються під час випікання короваю.
2. Пісні молодої про рідну домівку та дівування.
3. Особливості пісень-величань, поздоровлення молодих.
4. Пісні-жарти за весільним столом.

Практичне завдання: підготувати коротку збірку весільних пісень своєї місцевості та вміти прокоментувати ці пісні.

Література

1. Бойко, П. Живі джерела [Текст] / Петро Бойко. – Гадяч, 1994. – С.15-32.
2. Борисенко, В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні [Текст] / В.К.Борисенко. – К.: Наук. думка, 1988. – С.88-102.
3. Дмитренко, М.К. Українська фольклористика: історія, теорія, практика [Текст] / М.К. Дмитренко. – К., 2001. – С.156-163.
4. Циган, Р. Візьміть, мамо, хліб та калину... [Текст] // Зоря Полтавщини. – 1993. – 12 січ. – С. 3-4.

Тема 8. Родини. Хрестини. Поховання. Загальна характеристика пісень, що виконувалися при народженні дитини та на хрестинах. Характеристика жанру голосінь, його музичні особливості.

Значення поховальних голосінь.

Питання для самоконтролю

1. Який зміст пісень, що виконувалися при народженні дитини?
2. У чому своєрідність жанру голосінь, їх музичні особливості?
3. В якій формі голосіння збереглися до сьогодні?

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.105-114.
2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький. - К., 1990. – С.124- 132.
3. Колесса, Ф.М. Речитативні форми в українській народній поезії [Текст] / Ф.М. Колесса // Музикознавчі праці. – К., 1970. – С.300.
4. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. - К.: Знання-Прес, 2003.- С. 221-238.
5. Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. - К.: Муз. Україна, 1991.- С.21-22.

6. Розлилися круті бережечки [Текст]: українські народні пісні та думи / упоряд. О.І.Микитенко; вступ.ст. О.І. Дея. – К.: Веселка, 1976. – С.12.
7. Шреєр-Ткаченко, О.Я. Історія української музики [Текст]. Ч 1 / О.Я. Шреєр-Ткаченко. - К.: Муз. Україна, 1980.- С.35- 37.

Питання до підсумкового заняття I семестру

1. Поняття «фольклор». Хто і коли ввів термін «фольклор»?
2. Особливості первісного мистецтва.
3. Зміст поняття «рід фольклорного твору».
4. Поняття жанру у музичній фольклористиці.
5. Музичні особливості колядок та щедрівок.
6. Музичні особливості купальсько-петрівчаних пісень.
7. Зміст та характер мелодії веснянок.
8. Групи жнивних пісень.
9. Особливості весільних пісень.
10. Особливості наспівів голосінь.

РОЗДІЛ IV. УКРАЇНСЬКИЙ ПІСЕННИЙ ЕПОС

Тема 9. Український пісенний епос. Пісенний епос – одна зі сторінок українського фольклору. Думи. Музичні особливості жанру. Особливості жанру історичних пісень. Значення дум та історичних пісень.

Питання для самоконтролю

1. Що таке пісенний епос?
2. Як називаються основні жанри українського пісенного епосу?
3. Які спільні риси є характерними для дум та історичних пісень?
4. Що ми називаємо думами? Яка їхня тематика і музичні особливості?
5. Хто найвідоміші українські кобзарі, що володіли даром мелодичної імпровізації?
6. Що таке історичні пісні? Їхні музичні особливості?
7. Хто з українських композиторів і виконавців звертався у своїй творчості до народного пісенного епосу?

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.116-141.
2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький. - К., 1990. – С.132 -138, 145 -146, 152 -155.
3. Корній, Л.П. Історія української музики [Текст].Ч. 2 / Л.П. Корній. – К.; -Х.; -Нью-Йорк, 1998. – С.51-54.

- Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003. – С.243, 258-298.
- Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. – К.: Муз. Україна, 1991. – С.22-29.
- Шреєр-Ткаченко, О.Я. Історія української музики [Текст]. Ч. 1 / О.Я. Шреєр-Ткаченко. – К.: Муз. Україна, 1980. – С.42-56.

На самостійне вивчення: «Кобзарська слава Полтавщини» (реферат)

План

- Кобзарі – носії народної творчості українського народу.
- Історія розвитку кобзарства на Полтавщині.
- Відомі кобзарі, бандуристи, лірники Полтавщини, їх творчість: Петро Гузь, Федір Кушнерик, Петро Неховайзуб, Михайло Кравченко, Архип Никоненко (коротка характеристика).
- Сучасний стан кобзарського мистецтва на Полтавщині.

Література

- Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І.Іваницький. – К., 1990. – С.132-147.
- Кирдан, Б. Українські народні думи та історичні пісні [Текст] / Б.Кирдан. – К., 1990. – С.5-32.
- Кирдан, Б. Народні співці-музиканти на Україні [Текст] / Б.Кирдан, А. Омельченко. – К.: Муз.Україна, 1980. – С.45-46.
- Шендрик, Л. Кобзарство – феномен українського народу [Текст] / Л. Шендрик // Край. – 2006. - № 25. – С.10-12.
- Шреєр-Ткаченко, О.Я. Історія української музики [Текст]. Ч. 1 / О.Я. Шреєр-Ткаченко - К.: Муз. Україна, 1980.- С. 42-48.

РОЗДІЛ V. ЛІРИКА

Тема 10. Соціально-побутова лірика. Козацькі та чумацькі пісні. Поняття пісенної лірики. Соціально-побутові пісні, загальна характеристика. Особливості козацьких пісень. Чумацькі пісні, їх музичні особливості.

Питання для самоконтролю

- Що ми називаємо пісенною лірикою?
- Що таке соціально-побутові пісні?
- Тематика і музичні особливості козацьких пісень.
- Тематика і музичні особливості чумацьких пісень.

Література

- Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.157-174.

- Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І.Іваницький.- К., 1990.-С.181-197.
- Іваницький, А.І. Ой ходив чумац... [Ноти] / А.І.Іваницький. // Чумацькі пісні. – К.: Муз. Україна, 1989. – С.8.
- Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003. – С.339-349.
- Степанишин, Б.І. Давня українська література в школі [Текст] / Б.І. Степанишин.- К.: Либідь, 2000. – С.226-230.

На самостійне вивчення: «Рекрутські та солдатські пісні»

План

- Походження та особливості змісту рекрутських та солдатських пісень.
- Класифікація цих наспівів, їх тематика.
- Вплив на музичну форму пісень цього жанру, змісту та особливостей солдатського побуту.
- Музичні особливості рекрутських та солдатських пісень.

Література

- Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.174-185.
- Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І.Іваницький.- К., 1990.-С.197-205.
- Лановик М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003. – С.350-357.

Практичне завдання: записати приклад рекрутської чи солдатської пісні, та вказати на особливості їх виконання.

Тема 11. Родинно-побутові пісні. Родинно-побутові пісні. Загальна характеристика. Особливості тематики і поезики пісень про кохання. Головні теми пісень про родинний побут. Музичні особливості родинно-побутових пісень.

Питання для самоконтролю

- На які дві групи жанрів поділяються ліричні пісні?
- У чому особливості поезики пісень про кохання?
- Що таке родинно-побутові пісні, їхня тематика?
- Музичні особливості родинно-побутових пісень.

Література

- Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.154-157, 191-199.
- Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І.Іваницький. – К., 1990. – С.218-224.

3. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003. – С.322-332.
4. Лісецький, С.Й. Українська музична література [Текст] / С.Й.Лісецький. – К.: Муз. Україна, 1991. – С.30-33.
5. Шреер-Ткаченко, О.Я. Історія української музики [Текст]. Ч. 1 / О.Я. Шреер-Ткаченко. – К.: Муз. Україна, 1980. – С.60-62.
6. Франко, І.Я. Твори. В 20 т. Т.11. – К.: Держлітвидав, 1952. – С.282.

Тема 12. Побутова лірика. Дитячий фольклор. Побутова лірика як різновид народної музичної творчості. Загальні особливості дитячого фольклору. Коліскові пісні, їхні музичні особливості. Значення коліскових пісень.

Питання для самоконтролю

1. Які жанри пісень відносять до побутової лірики?
2. Що таке «дитячий фольклор», у чому його специфіка?
3. Які твори називаються колісковими піснями, їх місце в побутовій ліриці?
4. Визначити музичні особливості коліскових пісень.
5. У чому полягає виховне значення коліскових пісень?

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.16-18, 21-23.
2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький.- К., 1990.-С.211-214.
3. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003. – С.567-574.
4. Степанишин, Б.І. Давня українська література в школі [Текст] / Б.І. Степанишин. – К.: Либідь, 2000. – С.267-275.
5. Шевченко, Т.Г.Якби ви знали, паничі... [Текст] / Тарас Шевченко. // Кобзар. – К., 1987. – С.505.

Тема 13. Жартівливі, сатиричні пісні. Танцювальна пісенність: коломийки, частушки. Походження жартівливих та сатиричних пісень. Загальна характеристика. Особливості тематики жартівливих і сатиричних пісень. Музичні особливості жартівливих і сатиричних пісень. Коломийки. Музичні особливості жанру. Особливості жанру частушок.

Питання для самоконтролю

1. Походження жартівливих та сатиричних пісень.
2. Які особливості тематики жартівливих і сатиричних пісень?

3. Які прийоми композиції в жартівливих і сатиричних піснях?
4. Які музичні особливості жартівливих і сатиричних пісень?
5. Що таке «коломийки», музичні особливості жанру?
6. Частушка як жанр.
7. Спільне та відмінне жанру коломийок і частушок.

Література

1. Дей, О.І. Народно-пісенні жанри [Текст] / О.І. Дей.- К.: Муз. Україна, 1977.-С.42-107.
2. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.199-206, 214-220.
3. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький. - К.,1990.-С.225-230; 238-244.
4. Колесса, Ф.М. Записки наукового товариства імені Шевченка [Текст]. Т.73. / Ф.М. Колесса. – К., 1906. – С.105.
5. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003.-С.334-338; 374-380; 382.
6. Якубишин, О. Коломийки прирізької долини [Текст] / О.Якубишин // Мистецтво та освіта. – 2005. - №1. – С.61-63.

Тема 14. Українська інструментальна музика. Короткі дані з історії української інструментальної музики. Поняття про український народний музичний інструмент. Класифікація українських музичних інструментів. Значення народної інструментальної музики в українській музичній культурі.

Питання для самоконтролю

1. Що ви знаєте з історії української інструментальної музики?
2. Які інструменти називаються народними?
3. Які інструменти належать до загально-національних?
4. Які ви знаєте регіональні народні інструменти?
5. Дайте визначення автохтонного та автентичного музичного інструмента?
6. У чому полягає значення народної інструментальної музики для розвитку української народної творчості та національної культури?

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.27-41.

2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький.-К., 1990.-С.244-257.
3. Черкаський, Л.М. Українські народні музичні інструменти [Текст] / Л.М. Черкаський. – К., 2003.-С.6-18; 48-50; 59-61; 62-65; 84-93.

Тема 15. Українські народні танці. Історичний розвиток народного танцю. Класифікація та коротка характеристика українських народних танців.

Питання для самоконтролю

1. Що таке танець? Яка історія його розвитку?
2. Які жанри українських народних танців належать до найдавніших?
3. Що є визначальною рисою хороводного танцю?
4. Основні групи побутових танців, їх музичні особливості?
5. Які з побутових танців живуть в народному мистецтві до сьогодні?
6. Яка тематика сюжетних танців?

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 41-42, 46-48.
2. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький. - К., 1990. – С.251 – 254.
3. Голдрич, О.С. Хореографія [Текст] / О.С. Голдрич.- Львів: Край, 2003. – С.7; 9 – 12; 33 – 37; 38 – 40.
4. Українські народні танці / упоряд. А.І. Гуменюк. – К., 1962. – С.7-24.
5. Шевченко, Т.Г. Гайдамаки [Текст] / Тарас Шевченко // Шевченко, Т.Г. Кобзар. – К., 1987. – С.69.

РОЗДІЛ VI. ПІСНІ-РОМАНСИ

Тема 16. Українські пісні-романси. Семінарське заняття.

План

1. Історія виникнення романсу.
2. Найвідоміші творці українського старовинного романсу.
3. Пісня-романс і інші музичні жанри.
4. Вплив народної пісні на український романс XIX ст.
5. Розквіт українського романсу XX ст.

Питання для самоконтролю

1. Що таке «романс», де він виник?
2. Які жанрово-тематичні групи має романс?

3. Коли з'явився український романс, та що стало його першоджерелами?
4. Яких ви знаєте творців українських старовинних романсів?
5. Який український романс «сфольклоризувався» в різних народів та був використаний відомими європейськими композиторами?
6. Яке значення мала вокальна музика Г.Сковороди в українській музичній культурі?
7. Який внесок в утвердження українського класичного романсу зробив М.Лисенко та його послідовники?
8. У чому полягають досягнення українського романсу XX ст.?

Практичне завдання: підготувати та виконати на занятті один український романс (за вибором студента)

Література

1. Зоре моя вечірняя [Текст]: українські романси / упоряд. Т.П.Булат. – К.: Дніпро, 1982. – С.5-14.
2. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.221-222, 229-236.
3. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький.-К.,1990.-С.258-271.
4. Лисенко, М.В. Листи [Текст] / М.В. Лисенко; авт.-упоряд. Р.М.Скорульська. – К.: Муз. Україна, 2004. – С.83.
5. Шреср-Ткаченко, О.Я. Історія української музики [Текст]. Ч. 1 / О.Я. Шреср-Ткаченко. - К.: Муз. Україна, 1980.-С.142-147.
6. Корній, Л.П. Історія української музики [Текст]. Ч.2. / Л.П.Корній. – К.; Х.; Нью-Йорк, 1998. – С. 110-113.
7. Чабада, М. Світова слава української пісні [Текст] / М. Чабада // Мистецтво та освіта. – 1999.-№3. – С.25-38, 37-39.

РОЗДІЛ VII. НАРОДНО-ПІСЕННА ТВОРЧІСТЬ XX СТ.

Тема 17. Стрілецькі пісні. З історії виникнення стрілецьких пісень. Своєрідність жанру стрілецьких пісень, особливості, багатство тематики. Стрілецький романс як музичне явище. Романс «За твої, дівчино...». Українські пісні-гімни. Коротка історія та музична характеристика пісні-гімну «Ой, у лузі червона калина похилилася». Значення стрілецької пісенності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке стрілецькі пісні?
2. Коли виникли стрілецькі пісні, з якими історичними подіями вони пов'язані?
3. У чому виявляється своєрідність жанру стрілецьких пісень?

4. Які найголовніші особливості стрілецьких пісень?
5. Яка тематика стрілецьких пісень?
6. У чому полягає своєрідність стрілецької пісні-романсу?
7. Що таке пісні-гімни? Музична характеристика пісні-гімну «Ой у лузі червона калина».

Література

1. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С.236-248.
2. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик, З.Б.Лановик.- К.: Знання-Прес, 2003. - С. 290-291.
3. Правдюк, О.А. Стрілецькі пісні в системі жанрів українського пісенного фольклору // Народна творчість та етнографія.- 1995.- №2-3.-С. 24-35.
4. Погребенник, Ф.П. Українські пісні-гімни [Ноти] / Ф.П. Погребенник. – К.: Т-во «Знання» України, 1992. - С.3-4, 52-58.
5. Розлилися круті бережечки [Текст]: українські народні пісні та думи / упоряд. О.І. Микитенко; вступ. ст. О.І. Дея. – К.: Веселка, 1976. – С.13.
6. Таємниці віків [Текст]: українські народні думи, легенди, перекази, пісні, казки: навч.посібник / упоряд. О.Г. Мукомела. – К.: Грамота, 2001. – С.353-354.
7. Українські народні пісні / упоряд. В.Єсипко. – К.: Техніка, 2003. – С. 3-17.

Тема 18. Авторська пісня. З історії розвитку жанру авторської пісні. Витоки української авторської пісні. Формування української авторської пісні. Жанрово-стильові ознаки бардівської пісні. О.Богомолець – одна з яскравих представників авторської пісні. Місце авторської пісні в сучасній українській естрадній музиці.

Питання для самоконтролю

1. Що таке авторська пісня, які її витоки?
2. Які жанрово-стильові ознаки бардівської пісні?
3. Яке місце займає авторська пісня в сучасній українській естрадній музиці?

Література

1. Клименко, В. Ольга Богомолець [Текст]: найкраща моя кар'єра – четверо дітей / В. Клименко // Україна молода.-2006.-3-4 берез.- С.18-19; 9.
2. Сапожнік, О. Популярна естрадна музика в Україні. Історичний екскурс [Текст] / О. Сапожнік // Мистецтво та освіта. - 2004.- № 1. - С.19-20.

Питання до підсумкового заняття II семестру

1. Музичні особливості народних дум.
2. Тематика жартівливих пісень, характерні риси їх мелодій.
3. Особливості мелодії ліричних пісень.
4. Музичні особливості коліскових пісень.
5. Основні відмінності народно-пісенної лірики від лірики авторської.
6. Чому кобзарсько-лірницький спів не може вважатися прямим попередником ліричного співу?
7. Особливості жанру коломийок та частушок.
8. Види народної інструментальної музики.
9. Найпоширеніші українські народні танці.
10. Ладова будова наспівів козацьких пісень.
11. Музична форма чумацьких пісень, тематика цих пісень.
12. Музично-виконавські особливості пісень про кохання.
13. Що таке романс? В чому його відмінність від народної пісні?
14. В чому своєрідність жанру стрілецьких пісень?
15. Поняття авторської пісні, її жанрово-стильові ознаки.

Методичні рекомендації

Викладання дисципліни повинно стимулювати у студентів інтерес до національного фольклору, бажання в подальшому продовжити самостійно його збирати та вивчати для використання у практичній діяльності. Виклад теоретичного матеріалу обов'язково повинен підкріплюватися музичними прикладами – піснями того чи іншого жанру, інструментальними творами. Дуже корисно, щоб студенти поряд з конспектами з теоретичного матеріалу, вели нотні записи зразків кожного жанру, вміли відтворювати голосом або грати на інструменті мелодії пісень та коротко їх аналізувати.

Потрібно поступово залучати студентів до створення ними власної фонотеки записів народних пісень. Це допоможе їм у практичному засвоєнні знань з дисципліни «Розшифровка народних пісень», обов'язково знадобиться в майбутній професійній діяльності.

В курсі дисципліни розглядаються найголовніші розділи народної музичної творчості: календарно-обрядовий фольклор українців, український музичний епос, народна інструментальна музика. Та головна увага відводиться вивченню різних жанрів народних пісень.

Згідно з навчальним планом дисципліна «Народна музична творчість» вивчається на першому курсі в обсязі одного навчального кредиту 54 години, 39 з яких відводиться на аудиторне вивчення, 15 – на самостійну роботу. Всі заняття носять практичний характер, а тому проводяться по типу практичного заняття. Заняття з теми «Пісні-романси» рекомендується провести як семінарське, чи як лекційно-концерт, оскільки ця тема, як показав досвід, викликає особливий

інтерес у студентів, і є можливість прослухати у їх виконанні пісні-романси різних епох, різних тематичних груп.

Вивчення дисципліни «Народна музична творчість» завершується диференційованим заліком.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богород, А. Фольклор у творчості й житті Лесі Українки [Текст] / А. Богород. // Дивослово. – 2000. - №2.
2. Бойко, П. Живі джерела [Текст] / Петро Бойко. – Гадяч, 1994. – 32 с.
3. Борисенко, В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні [Текст] / В.К.Борисенко. – К.: Наук. думка, 1988. – 192 с.
4. Голдрич, О.С. Хореографія [Текст] / О.С. Голдрич.- Львів: Край, 2003. – 158 с.
5. Дей, О.І. Народно-пісенні жанри [Текст] / О.І. Дей.- К.: Муз. Україна, 1977. – 108 с.
6. Дмитренко М.К. Українська фольклористика: історія, теорія, практика [Текст] / М.К. Дмитренко. – К., 2001. – 576с.
7. Зоре моя вечірняя [Текст]: українські романси / упоряд. Т.П. Булат. – К.: Дніпро, 1982. – 224 с.
8. Іваницький, А.І. Український музичний фольклор [Текст] / А.І.Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.
9. Іваницький, А.І. Ой ходив чумака... [Ноти] / А.І. Іваницький // Чумацькі пісні. – К., 1989. – 247 с.
10. Іваницький, А.І. Українська народна музична творчість [Текст] / А.І. Іваницький. - К., 1990. – 336 с.
11. Квитка, К.В. Избранные труды [Текст]. В 2 т. Т.1. / К.В. Квитка. – М., 1971
12. Кирдан, Б. Народні співці-музиканти на Україні [Текст] / Б. Кирдан, А. Омельченко. - К.: Муз. Україна, 1980.
13. Кирдан, Б. Українські народні думи та історичні пісні [Текст] / Б.Кирдан. – К., 1990.
14. Клименко, В. Ольга Богомолець[Текст]: найкраща моя кар'єра – четверо дітей / В. Клименко // Україна молода.-2006.-3-4 берез.
15. Колесса, Ф.М. Записки наукового товариства імені Шевченка [Текст].Т.73. / Ф.М. Колесса. – К., 1906.
16. Колесса, Ф.М. Речитативні форми в українській народній поезії [Текст] / Ф.М. Колесса // Колесса Ф.М. Музикознавчі праці. – К., 1970.
17. Корній, Л.П. Історія української музики [Текст]. Ч.2. / Л.П. Корній. – К.; Х.; Нью-Йорк, 1998 – 387 с.
18. Лановик, М.Б. Українська усна народна творчість [Текст] / М.Б.Лановик. З.Б. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2003. – 591 с.
19. Линёва, Е.Э. Опыт записи фонографом украинских песен [Текст] / Е.Э. Линёва. - М., 1991.- 87 с.
20. Лісецький, С.І. Українська музична література [Текст] / С.І.Лісецький. – К.: Муз. Україна, 1991. – 175 с.
21. Лисенко, М.В. Листи [Текст] / М.В. Лисенко; авт.-упоряд. Р.М.Скорульська. – К.: Муз. Україна, 2004. – 680 с.: іл.

22. Мороз, М.О. Літопис життя та творчості Лесі Українки [Текст] / М.О. Мороз. – К.:Наук. думка, 1992. – 632с.
23. Нудьга, Г.А. Українська пісня в світі [Текст] / Г.А. Нудьга. – К., 1989.
24. Перлини української народної пісні [Ноти]: пісенник / упоряд. М.М.Гордійчук. – К.: Муз. Україна, 1989. – 390с.
25. Погребенник, В.Ф. Народною творчістю натхненна [Текст]: до 120-річчя від дня народження Лесі Українки / В.Ф. Погребенник. – К., 1990. – 48с.
26. Погребенник, Ф.П. Українські пісні-гімни [Ноти] / Ф.П. Погребенник. – К.: Т-во «Знання» України, 1992. – 64 с.
27. Потапенко, О.І. Шкільний словник з українознавства [Текст] / О.І.Потапенко, В.І. Кузьменко.- К.,1995. – 291с.
28. Правдюк, О.А. Стрілецькі пісні в системі жанрів українського пісенного фольклору // Народна творчість та етнологія. – 1995. - № 2-3.
29. Розлилися круті бережечки [Текст]: українські народні пісні та думи / упоряд. О.І. Микитенко; вступ.ст. О.І. Дея. – К.: Веселка, 1976. – 240 с.
30. Сапожнік, О. Популярна естрадна музика в Україні. Історичний екскурс [Текст] / О. Сапожнік // Мистецтво та освіта. - 2004. - № 1.
31. Степанишин, Б.І. Давня українська література в школі [Текст] / Б.І.Степанишин. – К.: Либідь, 2000. – 503 с.
32. Таємниці віків [Текст]: українські народні думи, легенди, перекази, пісні, казки: навч.посібник / упоряд. О.Г. Мукомела. – К.: Грамота, 2001. – 511 с.
33. Українські народні пісні / упоряд. В. Єсипко. – К.: Техніка, 2003. – 207 с.
34. Українські народні танці / упоряд. А.І. Гуменюк. – К., 1962. – 358 с.
35. Франко, І.Я. Твори. В 20 т. Т.11. – К.: Держлітвидав, 1952. – 576с.
36. Циган, Р. Візьміть, мамо, хліб та калину... [Текст] // Зоря Полтавщини. – 1993. – 12 січ.
37. Черкаський, Л.М. Українські народні музичні інструменти [Текст] / Л.М. Черкаський. – К., 2003. – 262 с.
38. Чабада, М. Світова слава української пісні [Текст] / М. Чабада // Мистецтво та освіта. – 1999. - № 3.
39. Шевченко, Т.Г. Кобзар [Текст] / Тарас Шевченко. – К.: Дніпро, 1987. – 639 с.
40. Шендрік, Л. Кобзарство – феномен українського народу [Текст] / Л. Шендрік // Край. – 2006. - № 25.
41. Шреєр-Ткаченко, О.Я. Історія української музики [Текст]. Ч.1 / О.Я.Шреєр-Ткаченко. – К.: Муз. Україна, 1980. – 200 с.
42. Якубишин, О. Коломийки приріцької долини [Текст] / О. Якубишин // Мистецтво та освіта. – 2005. - №1.

**Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
з дисципліни «Народна музична творчість»**

Рівень навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Високий	“12”	Студент має системні глибокі знання, логічно та творчо відтворює їх. Вільно володіє практичними навичками класифікації народних пісень за жанрами, визначає та самостійно аналізує їх музичні особливості, наводить вдалі приклади.
	“11”	Студент має високий рівень знань з дисципліни, вільно і правильно викладає їх, робить аргументовані висновки. В повному об'ємі володіє практичними навичками класифікації народних пісень за жанрами, визначає та аргументовано аналізує їх музичні особливості, наводить вдалі приклади.
	“10”	Студент має глибокі й повні знання жанрів народної музичної творчості, вільно аналізує й порівнює їх музичні особливості, вільно наводить приклади.
Достатній	“9”	Студент володіє в повному обсязі знаннями класифікації жанрів народної музичної творчості, практичними навичками їх розпізнавання, аналізу музичних особливостей жанрів, наводить приклади.
	“8”	Студент має достатньо повні знання жанрів народної музичної творчості, їх музичних особливостей, але з окремими неточностями відтворює їх та наводить приклади.
	“7”	Студент правильно, логічно відтворює знання про жанри народної музичної творчості, здатен з допомогою викладача класифікувати їх, проаналізувати музичні особливості та привести приклади.
Середній	“6”	Студент виявляє чисто репродуктивний рівень знань основних жанрів народної музичної творчості, поверхово аналізує їх музичні особливості. Відчуває труднощі з наведенням музичних прикладів.
	“5”	Студент знає більше половини навчального матеріалу, але розуміє його поверхово, а тому нелогічно викладає свою відповідь. Допускає значні помилки й неточності, класифікуючи жанри народної музичної творчості.
	“4”	Студент демонструє лише початковий, елементарний рівень знань, з великими труднощами розпізнає жанри народної музичної творчості, робить грубі помилки при визначенні їх музичних особливостей.
Початковий	“3”	Студент знає не більше третини навчального матеріалу, викладає ці знання на рівні елементарного розпізнавання. Не здатен навести музичні приклади.
	“2”	
	“1”	

**КОМПЛЕКСНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА
З ДИСЦИПЛІНИ
«НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧИСТЬ»**

Перелік основних знань та вмінь студентів до написання ККР

Студент повинен знати:

- особливості первісного мистецтва;
- що таке фольклор та його музичні особливості;
- основні жанри української музичної народної творчості;
- загальні особливості та тематику календарних пісень;
- музичні особливості і характер виконання обрядових пісень;
- жанри пісенного епосу, та їх музичну характеристику;
- види народної інструментальної музики;
- найпоширеніші українські народні танці;
- що таке романс та його жанрово-тематичні групи;
- що таке авторська пісня та її жанрово-стильові ознаки.

Студент повинен вміти:

- визначати жанри народних пісень і їх музичні особливості;
- охарактеризувати роди фольклорного твору;
- дати характеристику пісням певного обряду.

Комплексна контрольна робота з дисципліни «Народна музична творчість»

Варіант №1

1. Коротко охарактеризуйте первісне мистецтво як найперший етап розвитку народної музичної творчості. Вкажіть на риси, що притаманні йому.
2. Охарактеризуйте коломийки як жанр народної музичної творчості та поясніть їх музичні особливості.

Варіант №2

1. Поясніть поняття роду, жанру в музичній фольклористиці.
2. Вкажіть на музичні особливості жанру веснянок та їх різновиду гаївок.

Варіант №3

1. Охарактеризуйте народну пісню як ліричний вид фольклору.
2. Вкажіть на основні групи побутових танців та поясніть їх музичні особливості.

Варіант №4

1. Що таке авторська пісня, які її витоки?
2. Проаналізуйте колядки та щедрівки як жанр народної музичної творчості та поясніть їх музичні особливості.

Варіант №5

1. Вкажіть на спільні риси, що характерні для дум та історичних пісень.
2. Визначте музичні особливості купальсько-петрівчаних пісень.

Варіант №6

1. Поясніть, в чому полягають особливості пісень I та II частини українського весілля.
2. Визначте музичні особливості жнивних пісень.

Варіант №7

1. Назвіть загальні та музичні особливості фольклору.
2. Що таке пісня-гімн? Дайте музичну характеристику пісні-гімну «Ой у лузі червона калина».

Варіант №8

1. Назвіть основні жанри українського пісенного епосу та вкажіть на їх музичні особливості.
2. Вкажіть на спільні та відмінні риси жанру коломийок і частушок.

Варіант №9

1. Визначте музичні особливості козацьких та чумацьких пісень.
2. Охарактеризуйте групи жнивних пісень.

Варіант №10

1. Дайте визначення жанру колискових пісень та поясніть їх музичні особливості.
2. Проаналізуйте особливості виконання колядок та щедрівок.

Варіант №11

1. Охарактеризуйте музичні особливості жартівливих і сатиричних пісень.
2. Вкажіть на особливості жанру пісень на косовиці.

Варіант №12

1. Що таке музичні інструменти? Назвіть приклади музичних інструментів українського народу.
2. Охарактеризуйте пісні, що виконувалися при народженні дитини та на хрестинах.

Варіант №13

1. Проаналізуйте жанри українських народних танців, що належать до найдавніших?
2. Що таке голосіння? Поясніть їх музичні особливості.

Варіант №14

1. Що таке романс? Назвіть жанрово-тематичні групи романсів.
2. Вкажіть на музичні особливості родинно-побутових пісень.

Варіант №15

1. З'ясуйте історію виникнення і становлення стрілецьких пісень. Назвіть і поясніть їх найголовніші особливості.
2. Вкажіть на жанрово-стильові ознаки бардівської пісні.

Короткі методичні рекомендації до виконання комплексної контрольної роботи з дисципліни «Народна музична творчість»

Шановні студенти! Готуючись до комплексної контрольної роботи з дисципліни, уважно ознайомтеся з методичними рекомендаціями до виконання кожного варіанту. Кожен варіант складається з двох питань, які вимагають від студента знання теоретичних положень дисципліни.

Характеризуючи **первісне мистецтво**, слід зазначити, що його розвиток проходив у тісному зв'язку з працею людини. Воно було одночасно художнім і нехудожнім явищем. Вказати на риси, що були притаманні первісному мистецтву. Пояснити їх залежність від зовнішніх, природних умов, та особливостей первісного мислення.

Аналізуючи поняття «**фольклор**», доречно згадати, хто і в якому році запровадив цей термін. Характеризуючи загальні особливості фольклору, слід зазначити, що предтечею фольклору є первісне мистецтво. Коротко зупиніться на музичних особливостях фольклору і охарактеризуйте їх.

Пояснюючи терміни «**рід**», «**жанр**» в музичній фольклористиці, дайте визначення і поясніть ці поняття. Слід згадати, що кожному жанрові народної творчості властива своєрідність музичної та поетичної мови, манери виконання, форми виконання.

Розглядаючи народну пісню як ліричний вид фольклору, потрібно пояснити, що таке пісня, зокрема **народна пісня**. Варто зазначити, що пісенна лірика має два різновиди: обрядову та побутову. Кожному з них властиві свої жанри народних пісень. Більшість жанрів мають побутове застосування і найчастіше виконуються з певної нагоди.

Доречно нагадати, що найдавніший пласт народних пісень (**колядки та щедрівки**), називають обрядовим або календарно-обрядовим. Аналізуючи музичні особливості пісень зимового календаря, потрібно звернути увагу на їх мелодико-інтонаційний колорит, метроритм, музичну форму. Дати порівняльну характеристику з іншими обрядовими жанрами. Вказати, чим відрізняється виконання

новорічних пісень від інших народних пісень і що є особливістю їх виконання.

Аналізуючи музичні особливості **веснянок**, слід вказати на різноманітність їх мелодій за стилем і колоритом. Доцільно нагадати, що гаївки є лише різновидом веснянок, якими супроводжувалися обрядові дієства, що відбувалися у гаях, лісах чи поблизу водоймищ. Вказати на характер виконання гаївок.

Характеризуючи музичні особливості **купальсько-петрівчаних** пісень, потрібно звернути увагу на те, що з музичної точки зору петрівчані пісні не відрізняються від купальських, що дає змогу розглядати їх сукупно. Вказати на їх манеру та характер виконання. Зазначити, що в цих піснях зустрічається розподіл строфи на сольну і хорову частини.

Розглядаючи **жнивні** пісні, слід вказати поділ їх на групи, щодо певного етапу жнив, характеру їх обряду та основного змісту. Аналізуючи музичні особливості, потрібно прослідкувати, як змінювався їх ладоінтонаційний склад, чим вони наближаються до протяжних хорових пісень. Доречно нагадати, що для багатьох з них характерні архаїчні елементи старовинних наспівів.

Аналізуючи особливості **пісень на косовиці**, слід зазначити, що вони не становлять єдиного жанру. Потрібно пригадати, коли вони виникли, та з чим пов'язане їх виконання. Варто зазначити, що там, де обжинкові наспіви мало поширені, косарські пісні ближчі до лірики.

Вказуючи на особливості **весільних пісень** I та II частини українського весілля, потрібно пригадати, коли виник жанр весільних пісень, як він розвивався. Чим можна вирізнити ці пісні серед обрядової та необрядової лірики. Дати порівняльну характеристику пісень I та II частини весілля. Вказати на характер їх виконання.

Характеризуючи пісні, що виконувалися **при народженні дитини** та на **хрестинах**, слід зазначити їх характер виконання та музичні особливості. Вказати на спорідненість їх з іншими жанрами родинної обрядовості. Звернути увагу на те, що, на відміну від обрядових пісень, в них немає наспівів «формульного» складу, тобто таких, які за

ритмомелодикою були б складником тільки цього обряду і ніякого іншого.

Визначаючи, що таке **голосіння**, слід зазначити, що це дуже своєрідний жанр, який не має аналогів у фольклорі. Пояснити процес виникнення жанру. Вказати на роль музично-поетичної імпровізації, якою були наділені виконавиці голосінь. Характеризуючи музичні особливості голосінь, слід звернути увагу на те, як народжувалися головні поспівки, як вони виконувалися. З'ясувати роль речитативних зворотів у поєднанні з розвиненою мелодичною орнаментикою, багатою та виразною мелізматикою. Вказати на роль інтонацій схлипування при виконанні мелодичних фраз.

Характеризуючи жанри українського пісенного епосу, потрібно знати визначення жанру **думи та історичної пісні**. Доречно згадати, коли вони виникли і вказати на їх спільні риси. Розкриваючи музичні особливості дум, вказати на їх манеру виконання, на зміну музичної форми та імпровізаційність в процесі виконання. Доцільно зазначити, що мелодія історичних пісень має самостійний мелодичний розвиток, і для неї характерне хорове виконання без інструментального супроводу. Вказати на те, що з хоровим виконанням багатьох історичних пісень пов'язаний і розвиток підголоскового багатоголосся.

Варто зазначити, що **козацькі та чумацькі пісні** належать до соціально-побутових пісень. Щодо музичних особливостей козацьких пісень, слід вказати на їх ладову будову наспівів. Доречно нагадати, що козацьким пісням минулого був властивий розвинений одноголосний стиль. Звернути увагу на те, що в процесі історичного розвитку розвинувся парландовий стиль їх виконання, поширена мелодика кантиленного типу. Характеризуючи музичні особливості чумацьких пісень, слід зазначити, що мелодика їх складається з кантиленних, речитативно-декламаційних, моторних наспівів. Пояснити, чому в гумористичних та танцювальних наспівах чумацьких пісень менше поширена моторна мелодика.

Розглядаючи **родинно-побутові пісні**, слід зазначити, що за музичними особливостями і виконанням пісні обох груп (пісні про кохання та родинний побут) неможливо розрізнити. Вказати на мелодіку цих пісень, їх відмінність від епічних жанрів. Потрібно

з'ясувати, за допомогою чого створюється колорит мелодичної насиченості, плавності голосоведення.

Аналізуючи жанр **колискових пісень**, варто пригадати, що є характерною ознакою українських колискових. Доцільно звернути увагу на заколисування, як одне з багатьох завдань материнських мелодій. Вказати на одноманітність і монотонність мелодії колискових пісень, що відрізняє їх від інших ліричних пісень. Пояснити, який мелодичний розспів характерний для колискових пісень. Звернути увагу на темп виконання, ритмізовану декламацію. Зазначити, що розвинені наспіви різної будови є наслідком запозичень з «дорослих» жанрів – веснянок, весільних, купальських, танцювальних пісень.

Характеризуючи музичні особливості **жартівливих і сатиричних пісень**, слід вказати на типи їх мелодики. Коротко охарактеризувати наспіви цих пісень. Вказати, яку функцію виконує приспів, що є частиною форми. Зазначити, яке місце відводиться темпам і агогії в цих піснях.

Розглядаючи жанр **коломийки**, потрібно знати, що витоки цього жанру сягають далекої давнини. Щодо музичних особливостей, то доречно звернути увагу на мелодичний лад, жанрову форму, танцювальний ритм. Розглядаючи спільні та відмінні риси жанру коломийок і частушок, потрібно зазначити, що частушка – відносно нове явище у фольклорі, на відміну від коломийок. Між частушкою і коломийкою є як спільні, так і відмінні риси, вказати на них.

Характеризуючи народні **музичні інструменти**, слід згадати, які інструменти належать до народних і що є головною ознакою, яка визначає належність музичного інструмента до народного. Вказати на дві групи музичних інструментів, привести приклади.

Аналізуючи найдавніші жанри українських народних танців, слід зазначити, що до них належать хороводи, побутові та сюжетні. **Хороводи** – первісна форма народного танцювального мистецтва, їх мелодії допомагають розкрити ідейно-емоційний зміст танцю і його художні образи. Визначальною рисою хороводу є органічний зв'язок тексту, мелодії та хореографії. Доречно нагадати, що **побутові танці** є основою української народної хореографії, невід'ємною частиною щоденного життя народу, вказати на їх три групи, на різноманітність їх

мелодій за характером. Порівнюючи хороводи із сюжетними танцями, потрібно знати, що сюжетні виникли пізніше. Щодо ритму та форми, мелодії сюжетних танців прості, мають ту саму назву, що і танець.

Розглядаючи **романс** як один з найшляхетніших жанрів музично-поетичного мистецтва, потрібно згадати, що таке романс, звідки він прийшов до нас. Слід зазначити, що український романс має багату й оригінальну історію, самобутні особливості. Вказати на жанрово-тематичні групи романсу, які сформувалися в процесі його розвитку.

Доречно нагадати, що **стрілецькі пісні** побутують як народні, але відрізняються від інших народних пісень тематикою і поетикою. Оскільки більшість стрілецьких пісень пройшли фольклорний шлях побутування, потрібно вказати на їх особливості. В процесі побутування допускалася заміна одного слова іншим, з'єднання в одну двох пісень, або навпаки – виокремлення із однієї пісні якоїсь її частини, яка набирала значення самостійного твору.

Розглядаючи **гімн**, як пісню особливої урочистості і глибокого патріотичного змісту, зверніть увагу на те, що у процесі свого історичного розвитку український народ створив немало пісень-гімнів, які зігривали його душу в тяжкі роки неволі, наснажували на боротьбу за краще майбутнє. Найвідомішою, як в Україні, так і за її межами є пісня «Ой у лузі червона калина», яка вважається гімном українських січових стрільців.

Слід зазначити, що важливим напрямом сучасної української популярної естрадної музики, що має древнє родове коріння, є **авторська пісня**. Доречно порівняти авторську пісню з іншими жанрами пісень, щоб підкреслити її широту, відвертість почуттів, соціальну правдивість і активність, висоту моральних критеріїв автора. Звернути увагу і на специфічні особливості жанру. Цікаво, що в Україні авторська пісня набула значного розвитку одночасно з бардівським мистецтвом Росії. Вказати на витоки української авторської пісні. Прослідкувати розвиток української авторської пісні 90-років, що дозволив визначити типи жанрово-стильових ознак бардівської творчості.

Критерії оцінювання комплексної контрольної роботи з дисципліни «Народна музична творчість»

Рівень навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Високий	“12”	Студент виявляє високий рівень теоретичних знань, логічно будує відповідь на поставлене питання. Аргументовано аналізує музичні особливості жанрів народних пісень, наводить вдалі приклади.
	“11”	Студент глибоко засвоїв теоретичний матеріал. Досконало знає необхідний мінімум жанрів українських народних пісень, володіє практичними навичками класифікації народних пісень за жанрами. Точно визначає та аналізує музичні особливості жанрів народних пісень.
	“10”	Студент має глибокі та міцні знання жанрів народної музичної творчості. Аргументовано аналізує зміст фольклорних творів, вільно порівнює музичні особливості жанрів, наводить приклади, але допускає окремі неточності.
Достатній	9”	Студент повно володіє теоретичними знаннями та практичними навичками розпізнавання жанрів народної музичної творчості та їх музичних особливостей. Чітко формулює відповіді, але при цьому допускає незначні помилки.
	“8”	Студент досить повно володіє знаннями жанрів народної музичної творчості та їх класифікації. Чітко формулює відповіді, але допускає окремі помилки, класифікуючи жанри.
	“7”	Студент на достатньому рівні володіє знаннями про жанри народної музичної творчості, але допускає помилки, класифікуючи жанри та аналізуючи їх музичні особливості.
Середній	“6”	Студент володіє знаннями про жанри народної музичної творчості та їх музичні особливості на репродуктивному рівні. Допускає суттєві помилки.
	“5”	Студент виявляє поверхові знання з жанрів народної музичної творчості, їх класифікації та музичних особливостей.
	“4”	Студент з великими труднощами розпізнає жанри народної музичної творчості, не вміє їх аналізувати.
Початковий	“3”	Студент має фрагментарні знання, слабо орієнтується в навчальному матеріалі. Не здатен навести музичні приклади.
	“2”	
	“1”	

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка	3
2. Схема міжпредметних зв'язків	4
3. Розподіл годин за навчальним планом	4
4. Тематичний план	4
5. Зміст курсу	7
5.1. Тема 1. Народна музична творчість	7
5.2. Тема 2. Класифікація народних ліричних пісень за жанрами	8
5.3. Тема 3. Пісні зимового календаря	9
5.4. Тема 4. Весняні обрядові пісні	9
5.5. Тема 5. Літні обрядові пісні	10
5.6. Тема 6. Жнивні пісні	10
5.7. Тема 7. Родинно-обрядові пісні. Весільні пісні	11
5.8. Тема 8. Родини. Хрестини. Поховання	12
Питання до підсумкового заняття I семестру	13
5.9. Тема 9. Український пісенний епос	13
5.10. Тема 10. Соціально-побутова лірика. Козацькі та чумацькі пісні	14
5.11. Тема 11. Родинно-побутові пісні	15
5.12. Тема 12. Побутова лірика. Дитячий фольклор	16
5.13. Тема 13. Жартівливі, сатиричні пісні. Танцювальна пісенність: коломийки, частушки	16
5.14. Тема 14. Українська інструментальна музика	17
5.15. Тема 15. Українські народні танці	18
5.16. Тема 16. Українські пісні-романси. <i>Семінарське заняття</i>	18
5.17. Тема 17. Стрілецькі пісні	19
5.18. Тема 18. Авторська пісня	20
Питання до підсумкового заняття II семестру	21
6. Методичні рекомендації	21
7. Список рекомендованої літератури	22
8. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни «Народна музична творчість»	24
9. Комплексна контрольна робота з дисципліни «Народна музична творчість»	25
9.1. Перелік основних знань та вмінь студентів до написання ККР	26
9.2. Комплексна контрольна робота з дисципліни «Народна музична творчість» (за варіантами)	27
9.3. Короткі методичні рекомендації до виконання комплексної контрольної роботи з дисципліни «Народна музична творчість»	29
9.4. Критерії оцінювання комплексної контрольної роботи з дисципліни «Народна музична творчість»	34

НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ

**Комплексу навчально-методичного забезпечення дисципліни
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

Укладач О.М. Березенко
Відповідальний за випуск Т.Ф. Стронько

Підписано до друку 29.10.2008 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсетн.

Гарнітура Times New Roman.

Друк офс. Умовн. друк. арк. 1,75. Облік. видавн. арк. 1,63

Умов. фарбовід. 1,87. Зам. 858/469. Наклад 100 екз.

Видавництво «Гадяч»

37300, Полтавська обл., м. Гадяч, вул. Драгоманова, 6.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.

ДК № 421 від 18.04.2001 р.

Віддруковано з дискети, наданої автором, у друкарні видавництва «Гадяч»

37300, Полтавська обл., м. Гадяч, вул. Драгоманова, 6.